

Oude kerken & nieuwe gemeenschapsvorming

Workshop Inspiratiedag Evangelie & Moslims - 5 november 2022

Achtergrond

Evangelie & Moslims rust bestaande kerken toe om ook missionair actief te zijn richting moslimgemeenschap(en) in hun omgeving. Tevens ondersteunt Evangelie & Moslims de vorming van nieuwe geloofsgemeenschappen zoals Pioniersplaatsen voor Arabischstaligen en voor Turkstaligen. Vanuit die ervaringen ziet Evangelie & Moslims twee verschillende bewegingen die (meer) op elkaar betrokken zouden kunnen worden.

Ontwikkelingen binnen bestaande kerken

Aan de ene kant zijn er de bestaande kerken die in veel gevallen te maken hebben met teruglopende ledenaantallen. Deels komt dit door verlies aan geloof, maar er zijn ook veel gemeenteleden die zoeken naar vernieuwing van de bestaande kerkelijke gemeente of zoeken een nieuwe geloofsgemeenschap. Kerken werken daarin soms samen, fuseren soms en er ontstaan ook nieuwe kerken. De coronapandemie heeft dit proces verder versneld. Veel christenen vragen zich af met wat voor geloofsgemeenschap ze duurzaam zouden kunnen optrekken.

Zoektocht van christenen van moslimachtergrond

Een andere beweging is die van de duizenden christenen van moslimachtergrond die de laatste paar decennia in ons land gedoopt zijn. Ook zij zoeken een geloofsgemeenschap. Voor hen zijn er in tal van plaatsen nieuwe vormen van kerkzijn, pioniersplekken en samenkomsten ontstaan en de vraag is nu wat het perspectief is voor de tweede generatie. Vaak worden deze nieuwe initiatieven door slechts een relatief klein aantal christenen uit de bestaande kerken ondersteund. Christenen die vanuit moslimachtergrond tot geloof komen, blijven daardoor op afstand van de bestaande kerken die daardoor iets missen van het werk van God vandaag. Hun kinderen hebben daarom vaak weinig mogelijkheden voor geloofsontwikkeling die goed aansluit bij hun leeftijd en de samenleving waarin zij opgroeien. Veel christenen van moslimachtergrond zoeken samenwerking met bestaande kerken om een stabiele geloofsgemeenschap te kunnen vormen waarmee ze duurzaam kunnen optrekken.

Als traditie en vuur elkaar versterken

Evangelie & Moslims wil deze twee bewegingen met elkaar verbinden en eraan bijdragen dat traditionele kerken en nieuwe missionaire gemeenschappen meer gaan samenwerken om te bouwen aan vitale geloofsgemeenschappen. Die samenwerking vindt Evangelie & Moslims belangrijk, omdat we elkaar nodig hebben om te volharden in het geloof. De lessen van een eeuwenoude Europese christelijke traditie en het getuigenis van bekeerlingen uit andere culturen die nu tot geloof komen, zijn beide nodig voor de toekomst van de kerk in ons land.

De oude kerken hebben ervaring van de uitdaging van de secularisatie en de ervaring van de geloofsoverdracht aan de jongere generatie.

De bekeerlingen dragen het vuur van de eerste liefde en de ingrijpende geloofservaringen mee en laten zien dat Christus het waard is om al het andere op te geven.

We geloven dat God ons roept om samen getuigen van zijn werk te zijn in de samenleving. Gods missie brengt mensen samen.

Vraagstelling

Wat zijn de ervaringen in het samen optrekken van oude kerken en nieuwe pioniersplaatsen en wat kunnen we daarvan leren voor de toekomst? Hieronder de ervaringen van twee pioniers: Arjan Verduin, pionier bij Pioniersplek voor Arabischtaligen Daar al Amal te Zeist en missionair ouderling van de protestantse Bethel wijkgemeente te Zeist; en Catherinus Elsinga, pionier bij Pioniersplek voor Turkstaligen Yaşam Sözü te Almelo en predikant van de Protestantse gemeente (b.a.) De Ontmoeting te Almelo.

De start van het pionierswerk

Arjan Verduin: “In 2015, ik was kort ouderling missionair, stelde Evangelie & Moslims de vraag aan een aantal kerken in Zeist waaronder de mijne of wij ons wilden oriënteren op gemeenschapsvorming onder Arabischtaligen. Men zag dat er een voedingsbodem was in Zeist vanuit een kleine groep die zich al even bezighield met evangelisatie onder Arabischtaligen. Maar wij wisten dat niet van elkaar, zagen niet het grotere plaatje, Evangelie & Moslims wel. Wij zijn toen met een aantal kerken om de tafel gegaan onder procesbegeleiding van Evangelie & Moslims en gezamenlijk is daar een visie en missie uit geboren: het evangelie delen met Arabischtaligen en Noord Afrikanen in Zeist e.o. door het vormen van een Pioniersgemeenschap uit de kerken. En tweetalig: Nederlands en Arabisch!

Met drie kerken (GkV, EGZ-EvangelieGemeenteZeist en PKN/Bethel) hebben we een klein kernteam gevormd met afgevaardigden uit de drie kerken en twee Arabische evangelisten die door Evangelie & Moslims werden gedetacheerd. We begonnen met maaltijden, Bijbelstudies, allerlei activiteiten, vrouwenontmoetingen, ontbijten, etc.

Gaandeweg ontstond er een kleine gemeenschap en begonnen we samen met mensen op te lopen in een discipelschapstraining en werden enkele mensen gedoopt. Toen kwam de vraag naar zondagse samenkomsten: als je samen eet, hier en daar je leven deelt en het evangelie, dan kun je niet mensen op zondagen loslaten. Sinds 1,5 jaar houden wij op zondag samenkomsten, eerst om de week en sinds september elke week. En inmiddels zijn we een missionaire gemeente met zes ambtsdragers: drie van oorsprong uit de kerken, drie met een Arabische achtergrond, alle uit de eigen gemeenschap.”

In Almelo was het ook Evangelie & Moslims die in 2019 bij de kerken polste of ze zouden willen meewerken aan missionaire gemeenschapsvorming met het oog op Turkstaligen. Er werd een team gevormd met enkele Turkstalige gelovigen en vertegenwoordigers van De Ontmoeting(PKN) en de Vrije Baptistengemeente Ichtus, aangevuld met een Turkssprekende evangelist van Evangelie & Moslims. Even leek het alsof er een snelle start kon worden gemaakt met de vorming van een geloofsgemeenschap, maar al snel bleek dat dat hiervoor veel meer geduld nodig was. Er is nu een groot netwerk ontstaan van Turkse christenen, Turken die open lijken te staan voor het evangelie en Nederlandse christenen uit de betrokken gemeenten. Het is nog onzeker of er een eigen Turks-Nederlandse gemeenschap zal ontstaan, of dat Turkstaligen bij de bestaande kerken meedoen.

Betrokkenheid van de ‘oude kerken’ op migranten met moslimachtergrond

Catherinus Elsinga, pionier bij Pioniersplek voor Turkstaligen Yaşam Sözü te Almelo: “Vanaf het begin was er een vrij grote betrokkenheid van onze gemeente De Ontmoeting bij het pionierswerk. Naar mijn gevoel zijn er vier factoren die daaraan bijdragen:

- In de eerste plaats vinden de activiteiten grotendeels plaats in het kerkgebouw van de Ontmoeting. Gemeentelieden zien wat er gebeurt, ontmoeten deelnemers aan de pioniersplek en ervaren het pionierswerk als ‘ons stukje missionair werk’. In het kerkgebouw is trouwens drie dagdelen per week ook een particuliere taalschool, dus we zijn gewend aan die verbondenheid met de samenleving.
- De tweede factor is dat de predikant van de gemeente tevens de voortrekker is van het pioniersteam, samen met Hatice. Dat geeft een intensieve band met de gemeente, maar maakt ook dat pionierswerk en gemeentebouw gemakkelijk met elkaar verbonden worden.

- Het derde is de missionaire instelling van de gemeente. De gemeente heeft al decennialang kinderwerk, ALPHA, betrokkenheid bij de buurt – actief evangelisatiewerk. Vele leden van de gemeente zijn op latere leeftijd tot geloof gekomen en gedoopt. Met behulp van de IZB is sinds 2012 gewerkt aan versterking van het missionaire gehalte van de gemeente. Die missionaire instelling wordt door buitenstaanders meteen ‘geproefd’. Er is liefde, een houding van gastvrijheid en openheid jegens buitenstaanders. Na iedere dienst is er koffiedrinken; nieuwkomers kunnen instromen in activiteiten; gemeenteleden zijn er op ingesteld contact te leggen met gasten.
- Het vierde wat helpt is dat er verscheidene gemeenteleden van buitenlandse afkomst zijn. Er is een gezin uit Oeganda, iemand uit Afghanistan, een Georgische christen, verschillende gelovigen met een Indonesische achtergrond. De gemeente is dus enigszins gewend aan christenen met een andere culturele achtergrond.

Daar komt bij dat er een ‘cultuur van gebed’ is. Al decennialang is er een gebedskring en de sfeer is er naar om vrijmoedig te spreken over het gebed of om met elkaar te bidden.

Al met al is er geen enkele ‘reserve’ ten opzichte van nieuwe gelovigen; veeleer is er verwondering en blijdschap over hun liefde, geloof en getuigenis.”

‘Come to us’ versus ‘go to them’

Arjan Verduin: “Bij ons in Zeist lag het heel anders dan in Almelo. Als ouderling missionair dacht ik zelf ook lange tijd meer in termen van: ‘come to us’, missiologisch meer een ‘attractive’ aanpak (vgl. Moynagh in ‘A Church for every Context’), maar in de gesprekken met de drie kerken kwamen we er vrij snel achter dat onze plaatselijke en kerk-cultuur niet echt een gastvrije uitstraling heeft en dat mensen van buiten de witte gemeenschap geen duurzame eigen plek kregen binnen het geheel. Daarbij: als we al niet in de overlevingsstand zitten dan zijn we vaak gewoon tevreden met hoe we kerk zijn en komen we niet toe aan wat er buiten onze bubble gebeurt. En dat is niet alleen een symptoom binnen de kerk maar wordt ook gevoed vanuit onze cultuur, de lucht die christenen ook inademen. En dat helpt niet! En tegelijk: kerken zijn druk met zichzelf, zelfingenomen, wij hebben de ander niet nodig. Echter, we doen onszelf tekort als we zo denken ! Het duurt jaren voordat men doorheeft dat een pioniersplek geen projectje of kerkje spelen is maar dat het kerk-zijn is! Dat heeft ook alles te maken met je visie op kerk-zijn, je ecclesiologie. Wat is een kerk?

Ook speelt taal uiteraard een grote rol: als je mensen echt wilt aanspreken moet je dat in hun eigen taal doen (denk maar aan Pinksteren)! Wij zijn in de pioniersplek Daar al Amal in Zeist tweetalig, ook met het oog op integratie en de generaties.

De route werd dus: ‘go to them’, missiologisch incarnational (vgl. Moynagh). Uit je veilige kerkgebouw in die witte wijk met alles erop en eraan en zoek de mensen op waar ze wonen. Dat doen we, nu al ruim 6 jaar. 1 à 2 dagdelen per week gaan we de wijken in, bezoeken mensen, ontmoeten mensen via een inloophuis in een wijk en leggen zo contacten. En soms gebeurt daar iets. Dan zien we op vrijdagavond of zondagmiddag ineens een gezin aanschuiven of mee-eten. En we hebben een heel prettig toegankelijk gebouw te leen van een van de kerken om Bijbelstudies, samenkomsten en maaltijden te houden.

Na een paar jaar pionieren hebben we het werk in een stichting ondergebracht. Vanwege de interkerkelijke structuur en de financiële risico’s was dat een goede constructie. Het geeft ons ook de mogelijkheid een eigen koers te varen die echt past bij de doelgroep en niet opgelegd wordt door de PKN of een van de andere kerken. Dat is ontzettend belangrijk, denk ik. Voor je het weet wordt het of moet het een kopie worden van je eigen gemeente en dat moet je niet willen.

Intussen zijn we een interkerkelijke missionaire (wijk-)gemeente geworden. Met hulp van Evangelie & Moslims hebben we als team een regeling opgesteld voor de ambten, het avondmaal, de doop, etc. Daarin is de samenwerking met de drie kerken ook vastgelegd. We willen niet van elkaar vervreemden, maar tegelijk een eigen koers varen.”

Verlangen bij nieuwe gelovigen naar samenwerking

Hoe kijken de nieuwe gelovigen van moslimachtergrond naar de bestaande kerken? Het blijkt dat er veel tijd nodig is om elkaar te leren kennen en samen verder te gaan. Soms zijn er aarzelingen aan de kant van de nieuwe gelovigen en soms zijn er aarzelingen aan de kant van gemeenteleden van de bestaande kerken.

Catherinus Elsinga: “Sommige christenen van buitenlandse afkomst weten zich welkom en komen graag in de dienst. Als ik het goed zie is er bij christenen van moslimachtergrond een zekere aarzeling of ambivalentie. Ze verlangen naar contact met medechristenen; ze herkennen de liefde tot Christus; ze zien ook de roeping om zich te voegen bij de gemeente als lichaam van Christus. Tegelijkertijd zie ik ook aarzeling. Hoe open een gemeente ook is, haar identiteit is ook door de jaren heen gevormd. En heeft ook gestalte gekregen in bepaalde gewoonten en vormen – liederen – muziek – structuren – gebruiken. Het is best wel een stap om je daar niet alleen naar te voegen, maar daarin ook innerlijk je thuis te leren voelen. Temeer omdat kerk-zijn toch gestempeld is door de Nederlandse cultuur en kerkgeschiedenis.

Dat geldt temeer omdat iedere gemeente ook z'n zwakke kanten, gebrokenheid en zonden meedraagt. Ze is nog geen gemeente zonder vlek of rimpel. Ze worstelt met de secularisatie in eigen gelederen... Het kan voor mensen die pas tot geloof gekomen zijn en enthousiaste en radicale volgelingen van Christus zijn extra moeilijk zijn om met die gebrokenheid om te gaan.

Het vergt een bekering om trouw te zijn aan je roeping om deel uit te maken van de concrete gemeente van Christus. Ik denk dat ontzettend belangrijk is, dat we als gemeente gericht zijn op de *aanwezigheid van Christus* en daarom bidden. *Zijn Aanwezigheid* is sterker dan mogelijke belemmeringen.”

Arjan Verduin: “Nu we jaren bezig zijn, is er vanuit de pioniersplek sterke behoefte de verbinding met de oude kerken te houden. Onze Arabisch-talige broeders en zusters zien graag leden uit de kerken komen. Daar trekken ze zich aan op, ze sluiten graag vriendschappen en willen ook leren van de ervaringen van christenen. Maar ondanks dat ze regelmatig hun gezicht hebben laten zien in de bestaande kerken, zijn er nog maar heel weinig gemeenteleden uit deze kerken die zijn mee gaan doen met de pioniersplek.

Afgelopen tijd hebben we veel voorgangers gesproken uit bestaande kerken in de Zeist en hen gevraagd of ze onze missie willen ondersteunen en of ze bij ons willen voorgaan. Daarmee hopen we een brug te slaan tussen de bestaande en nieuwe kerken. In gesprekken met de kerken hebben we kerken gevraagd of er mensen (alleenstaanden, gezinnen) zijn die mee willen doen, deel uitmaken van de gemeenschap en delen in de missie.”

Hoe ziet de toekomst eruit?

Arjan Verduin: “Binnen mijn kerkverband, de PKN in Zeist, hebben we afgelopen 20 jaar drie wijken moeten afstoten. Dat zijn pijnlijke besluiten. Echter, als ik daar nu naar kijk, denk ik: maar ondertussen is er toch een kerk bijgekomen, de Arabisch-Nederlandse missionaire gemeente Daar al Amal. Dat is bemoedigend en mag je als kerken ook waarderen.

Als bestaande kerken zullen we veel meer over kerkmuren moeten gaan kijken en elkaar vinden in een gezamenlijke missie. Amper 15 jaar terug was het nog ondenkbaar dat wij als kerken samen rond de tafel zaten om te spreken over een gezamenlijke missie. Inmiddels zijn we 6 jaar bezig en zien we steeds sterker dat we elkaar nodig hebben als kerken, ook op andere terreinen dan missionair, bijv. jeugdwerk.

Je hoeft als kerk niet alles en alleen te doen. Maar als je in gebed en visievorming erachter komt dat je je geroepen weet om met moslims het evangelie in al zijn rijkdom te delen, zoek dan partners die mee willen doen.

Zonder de brede support vanuit Evangelie & Moslims en de leergemeenschap Pionieren van de PKN hadden wij dit nooit gered. Niet alleen in financiële zin maar vooral ook door advies, training en toerusting. Wij hebben enkele jaren actief meegedraaid met de Pionierstrainingen. Op een gegeven moment heb je die wel

gehad maar het hielp ons de eerste jaren wel om bij tijden bewust met de verschillende aspecten van gemeenschapsvorming bezig te zijn. En Evangelie & Moslims heeft altijd een belangrijke adviesrol vervuld als het gaat om het benaderen van onze doelgroep maar ook in het behouden van connectie met de kerken. Gaandeweg die 6 jaar bouw je als team wel wat kennis op maar wij zijn blij dat Evangelie & Moslims nog steeds over onze schouder meekijkt als wij dat vragen.

Nu, na 6 jaar zijn de landelijke subsidies voor ons afgebouwd tot nul. Maar het heeft ons mooi wel op gang geholpen! Wij konden gewoon pionieren, en daarmee bedoel ik: ons richten op de inhoud, er werd voor ons gezorgd, zeg maar. Het is niet zo dat wij ons nooit zorgen maakten over de financiën maar het was secundair. Inmiddels moet het lokaal gedragen worden, door de kerken, en dat gaat wel lukken. En daarbij: de eigen gemeenschap doet ook een beetje mee maar dat kost nog meer tijd.

Ik zie vanuit onze ervaring in Zeist voor nieuwe plekken het belang van zelfstandigheid EN verbondenheid:

1. De eerste (ZELFSTANDIGHEID) met het oog op je doelgroep en je identiteit. Je moet een eigen route kunnen volgen vanuit je missie en vanwege je doelgroep. Het is heel belangrijk dat je daar de ruimte voor krijgt.
2. Als tweede is het van belang om VERBONDEN te blijven met de lokale kerk en daarmee ook met de wereldkerk.
 - a. Kerken hebben elkaar steeds meer nodig om het goede nieuws te delen.
 - b. En ik denk dat bestuurlijke of ambtelijke inbedding ook helpt om verbonden te blijven met de moederkerk, om in beeld te blijven en steeds terug te geven van wat er gebeurt;
 - c. EN: tenslotte denk ik dat er een theologische / missiologische motivatie is om verbonden te blijven: migranten(-kerken) kunnen de bestaande kerken helpen om het evangelie breder en dieper te verstaan (Efeze 3) ! In die zin is het niet: wij brengen jullie het evangelie maar ook en vooral een luisteren naar waar God aan het werk is in levens van mensen en delen vanuit wat wij ontvangen hebben."